

Inventering av strandängsfåglar vid Svartåmynnings naturreservat 2025

Olof Hjelm och Bengt Boström Linköping 2025-08-25

Bakgrund

Linköpings fågelklubb har under våren 2025 haft i uppdrag att inventera ett urval av häckande strandängsfåglar inom Svartåmyningens naturreservat. Syftet med inventeringen är att få en jämförelse av förändringar i häckfågelfaunan givet planerande och genomförda restaureringsåtgärder i reservatet. Detta är andra året en inventering genomförs med samma metodik. Inför årets häckningssäsong genomfördes vissa restaureringsåtgärder som kort berörs i denna rapport. 2024 års inventering går att läsa om i Hjelm och Boström, 2024.

Metod

Likt förra årets inventering har vi följt Naturvårdsverkets metodik "Inventering av strandängsfåglar, Version 1:0, 2017-11-30". I korthet har sex punkter besökts vid tre tillfällen under häckningstid. Dessutom särredovisas enligt uppdrag Sättunaviken/Guppan där noteringarna gjordes från samma punkt som Sättunaplattformen. Även området vid Nybroparkeringen redovisas i två områden; Nybro norr med observationspunkt nära parkeringen och Nybro söder med observationspunkt från vägen mellan sista villan på östra sidan av vägen och Nybroparkeringen.

Besöken gjordes 25 april, 16 maj och 5 juni. Punkterna är belägna i anslutning till besöksområdena till reservatet och inga besök har gjorts i områden med beträdnadsförbud. Bengt Boström genomförde samtliga besök vid LFK-tornet (norra Härnaviken), Infarten Kullen (södra Härnaviken) och Nybroparkeringen (i praktiken två punkter). Övriga punkter inventerades av Olof Hjelm. Varje punkt besöktes mellan 30 och 60 minuter. Vid dessa besök noterades antalet individer av tofsvipa, enkelbeckasin, rödbena, rödspov, gulärta och ängspiplärka. Dessutom eftersöktes skrattnås med häckningskriterium. Uppenbara flyttare togs inte med i räkningen. Eventuella häckningskriterier noterades också såsom ruvande fågel eller pulli. Utöver denna rapport skrevs även observationerna in på Artportalen.

Norra Härnaviken inventerades från cykelbanan vid Bergsvägen eller från LFK-tornet, beroende på vilken plats som erbjöd bäst överblick över de arter som inventeras. Bästa observationsplats beror på Roxens vattenstånd och hur reveln i norra Härnaviken utvecklas under säsongen. Tidigt på säsongen har man bäst överblick från cykelvägen, medan LFK-tornet ger bättre överblick senare på säsongen. Samma förhållande gällde under 2024, vilket gynnar jämförbarheten mellan åren. I norra Härnaviken kan man överblicka våtmarken ända ner till strandlinjen. Södra Härnaviken har inventerats från infarten vid Kullen. Ängsmarken och maden kan då övervakas ned till den stängselrad som finns drygt halvvägs ner till strandlinjen. Flygande individer kan dock ofta ses ner mot strandlinjen.

Även i år genomfördes flertalet besök såväl mellan som efter investeringstillfällena främst för att följa rödspovens häckningsframgång. Vid dessa besök noterades även häckningskriterier för andra vadararter och till viss del gulärta. Den data redovisas dock inte i denna rapport men behandlas översiktligt i den avslutande diskussionen

Resultat

Noterade individer av de olika arterna vid respektive besök framgår av tabellerna nedan. När antal ruvande anges så anges först totalantalet adulta, därefter antalet ruvande då detta har noterats. Pulli tillkommer utöver totalantalet adulta.

LFK-tornet	25 april	16 maj	5 juni	Uppskattat antal par
Tofsvipa	12, 1	6,2	23	15
Enkelbeckasin		1		1
Rödbena	4	3	5	3
Rödspov				
Gulärta		1	2	2
Ängspiplärka	1	3	1	2
Skrattmås				

Infarten Kullen	25 april	16 maj	5 juni	Uppskattat antal par
Tofsvipa	8	6,1	3	5
Enkelbeckasin	4		1	2
Rödbena	5	1	1	4
Rödspov	4	5,1	7	4–5
Gulärta			2	2
Ängspiplärka	1	1	4	3
Skrattmås				

Nybroplattformen	25 april	16 maj	5 juni	Uppskattat antal par
Tofsvipa	15	10	2	10
Enkelbeckasin	1			1
Rödbena	4	1	1	2
Rödspov	2	1		0 (enbart födosökande)
Gulärta		3	6	3
Ängspiplärka	4	6	15	10
Skrattmås				

Nybro Norr	25 april	16 maj	5 juni	Uppskattat antal par
Tofsvipa	4	3		4
Enkelbeckasin				
Rödbena			1	1
Rödspov	3	5	1	3 (revir, ej fullföljd häckning)
Gulärla	2	2	2	2
Ängspiplärka	5	5	5	4
Skrattmås				

Nybro Söder	25 april	16 maj	5 juni	Uppskattat antal par
Tofsvipa	2	1		1
Enkelbeckasin	1			
Rödbena	1			
Rödspov	1	2		1(revir, ej fullföljd häckning)
Gulärla				
Ängspiplärka	1	2	2	2
Skrattmås				

Sättunaplattformen (exklusive Sättunaviken/ Guppan)	25 april	16 maj	5 juni	Uppskattat antal par
Tofsvipa	6	4	2	2
Enkelbeckasin				
Rödbena				
Rödspov	2			
Gulärla		4	6	3
Ängspiplärka	2	6	4	3
Skrattmås				

Sättunaviken/ Guppan	25 april	16 maj (kväll)	5 juni	Uppskattat antal par
Tofsvipa	8	4	6	3
Enkelbeckasin				
Rödbena	2		1	1
Rödspov				
Gulärla	1	4	4	2
Ängspiplärka	2	6	4	3
Skrattmås				

Sättunaparkeringen	25 april	16 maj	5 juni	Uppskattat antal par
Tofsvipa				
Enkelbeckasin				
Rödbena				
Rödspov				
Gulärta		3	10	5
Ängspiplärka	2	3	4	3
Skrattmåsar				

Utifrån noteringarna från de olika inventeringspunkterna har det totala antalet häckande par i hela reservatet uppskattats enligt nedan. 2024 års uppskattning inom parentes:

- Tofsvipa 50–60 par (40–50 par)
- Enkelbeckasin 5–10 par (10–15 par)
- Rödbena 10 par (15–20 par)
- Rödspov 8–9 par (4 par)
- Gulärta 20–30 par (10 par)
- Ängspiplärka 40–50 par (20–30 par)
- Skrattmåsar inga par noterades i de inventerade områdena. Sannolikt häckade ett fåtal par i reservatet (10-tal par).

De ungefärliga häckningsplatserna för rödspov är utmärkta i bilaga 1.

Diskussion

Våren 2025 var blåsig och ingen större våröversvämning noterades. Besök i juli efter beträdnadsförbudet upphört bekräftade att de flesta områden på Nybrosidan av reservatet var helt torra och endast några mindre områden i södra Härnaviken höll fortfarande vatten. Kontrasten till den extremt våta våren 2024 var slående. Konsekvensen av blåsten gjorde att det var svårt att notera spelflygande arter som enkelbeckasin och ängspiplärka inte minst på långt håll samt att spelaktiviteten generellt var låg. Det lägre vattenståndet innebar dessutom att betydligt större landarealer var tillgängliga för häckande fåglar samtidigt som avstånden blev längre inte minst på Nybrosidan. Växtligheten blev relativt snabbt ganska hög vilket också gjorde det svårare att observera ruvande fåglar från flera observationspunkter. Sammantaget leder detta till svårigheter att uttala sig om det totala antalet häckande par av samtliga arter förutom rödspov.

Häckningar av rödspov

De första rödspovarna anlände 2 april och som mest sågs tio exemplar tillsammans. Det totala antalet individer på våren var sannolikt betydligt högre vilket senare observationer av häckande par indikerar. Initialt sågs rödspovar födosöka både på Nybrosidan och i södra Härnaviken under maj månad, med tre till fem par på vardera lokalen. Under säsongen minskade antalet observationer på Nybrosidan. Den 27 maj sågs åtta rödspov vid Nybro, 31 maj sågs fem spovar, 3 juni tre exemplar och 5 juni vid inventeringstillfället sågs endast en individ. Vi antar att ett viktigt skäl var att strandängarna torkade ut gradvis. Länge fanns förhoppningen att ett par skulle inleda häckning väster Sättunaplattformen då parning observerades och fåglar sågs frekvent. Men även

här försvann fåglarna från platsen. Restaureringsinsatser har ännu inte genomförts i området mellan Nybro och Sättunaviken och våtorna försvann efterhand (till skillnad från föregående år, då området länge var översvämmat). Predationstrycket har troligen också varit högre på Nybrosidan med rödrävar åter på plats, en stor flock tranor som tillbringat sommaren i reservatet och med gott om kråkfågel. Dessutom skedde visst arbete med att dra upp stängselstolpar inom ett av reviren i slutet av maj då både en bil och en traktor körde på maden med upprörda rödspovar i luften.

I Härnaviken sågs ruvande rödspovar redan under första halva av maj. Rödspovar sågs spana från stängselstolpar redan då, men är rörliga under ruvningsperioden och varvar övervakning/spaning och födosök på maden med födosök vid sand- och gyttjestränderna vid Sättunaviken och vid revlarna i norra Härnaviken. Under perioden framgent blev paren alltmer stationära på maden och syntes på stängselstolpar och på den omgivande maden. Vid överflygning av kråkfåglar eller bruna kärrhökar flög ofta flera spovar upp och jagade bort den överflygande inkräktaren. Vårt intryck är att bortjagandet av potentiella predatorer var effektivt, vi såg inte vid något tillfälle att de gick ner där bon eller ungar kunde förväntas vara.

Foto Bengt Windolf. Rödspov förföljer överflygande brun kärrhök.

Intensiv spaning och attacker på överflygande predatorer är tecken på att det finns ruvande fåglar eller ungar i området. När adulta fåglar flyger upp intensivt varnande om man kommer alltför nära bon eller ungar är det ytterligare ett tecken på pågående häckning. Man vill trots detta gärna få syn på ungfåglar. Vegetationen var dock hög på stora delar av maden och även de adulta fåglarna försvann när de gick ner på maden fram i juni. I en mer tuvig del av maden kunde dock ungar noteras vid några tillfällen. Den första ungen, en halvstor unge sågs 15 juni i närheten av två övervakande föräldrafåglar, sedan gjordes observationer vid några tillfällen under juni. Man kunde se hur de gick och sträckte sig mot bladverket efter föda i form av bladlöss och andra insekter. Dock svårphotograferade när de rörde sig snabbt i den täta vegetationen. Den 20 juni

noteras ett par rödspov intensivt varnande längst i söder på maden, nära villabebyggelsen. En boende där berättade att det var ett par som gått upp och varnat intensivt varje morgon när de kom ut på tomten för att rasta sin hund. Då sågs sammanlagt fyra par rödspov övervaka olika delar av maden. Ett par uppehöll sig sedan på maden ner mot själva åmynningen spanande från trädskellet och andra upphöjningar.

I början av juli sågs sedan en fullstor 1K fågel med kort näbb och två halvstora ungar samtidigt i den tuviga delen av maden i närheten av övervakande föräldrafåglar. Vår bedömning är att fyra till fem häckningar skett i området. Upp till fem par har regelbundet setts spana från stolpar, flyga ner i omgivande vegetation, varna vid störningar och attackera överflygande kråkfåglar och rovfåglar under juni. Det är svårt att bedöma det totala antalet ungar som kan ha fötts upp på maden, men en rimlig bedömning är att det rör sig om minst fem och troligen upp mot åtta.

2023 hade det varit gott om rödspov på maden i Härnaviken under våren och försommaren där även ett par ruvade en längre tid i maj. Då övergavs området dock nästan helt i början av juni och den 5 juni sågs 15 adulta rödspovar födosöka i Sättunaviken. Häckningsförsöken måste då ha avbrutits av okända skäl. Det var därför ett gott tecken att de adulta rödspovarna i huvudsak var stationära på häckningsplatsen fram till början av juli under 2025. Den 11 juli, när det var tillåtet att gå ut i reservatet kunde en 1K fågel ses på grunt vatten, nedanför maden i södra Härnaviken. Några dagar tidigare hade adulta fåglar setts tillsammans med en resp. två 1K-fåglar i Sättunaviken, enligt uppgift influgna i riktning från Härnaviken. Man kan ha en föreställning att man ska kunna följa vadarhäckningar genom att bevaka vadarstränder. Pulli av tofsvipor och strandpipare ses också födosöka i strandkanterna redan som mycket små pulli. Andra vadare som spovar, beckasiner och vissa snäppor har dock områden med hög vegetation som uppväxtområden och uppträder vid vadarstränderna först som flygga. När det gäller södra Härnaviken bör man också ha i åtanke att stranden och den mer strandnära delen av maden inte är överblickbar när det är tillträdesförbud i reservatet.

Foto: Olof Hjelm. 1K rödspov vid stranden i södra Härnaviken.

Häckningar av andra vadare och våtmarksfåglar

Tofsvipan har haft en god häckningssäsong i Härnaviken. Långt över tio kullar av tofsvipa har setts, främst kring reveln i norra Härnaviken, och bedömningen är att minst 15 par häckat i norra Härnaviken. Bona ligger ofta öppet på kortbetade delar av strandängen och pulli rör sig tidigt på egen hand på vadarstränderna och verkar inte vara utsatta för omfattande predation trots öppen exponering.

Även mindre strandpipare har bon som ligger öppna och till synes oskyddade på kortbetad ängsmark och även på själva sandreveln. Ungarna rör sig tidigt i strandkanten av reveln på egen hand även om föräldrafågeln rör sig i närheten. I norra Härnaviken sågs upp till åtta par på sandreveln och intilliggande gräsmark och ett stort antal kullar har observerats under sommaren, enligt vår bedömning mellan fem och tio kullar. Under sensommaren har ett stort antal 1K mindre strandpipare setts och rapporterats i Artportalen. I södra Härnaviken är strandzonen inte överblickbar från utsiktspunkter utanför reservatsgränsen. Vid besök i reservatet efter 1 juli kunde mindre strandpipare noteras i strandzonen även här och mindre strandpipare kan förmodas häcka på flera ställen i södra och mellersta Härnaviken. Det har även häckat något par i Sättunaviken och sannolikt ute på Röudden. Liksom för andra vadare var antalet observerade mindre strandpipare fåtaliga på ängarna i Nybroområdet. Häckningarna skedde under en längre tidsperiod så i några fall kan det varit samma par som fick fler kullar. Totalt bedöms 10–15 par ha häckat i reservatet.

Rödbena har förekommit i ungefär samma omfattning som året innan i Härnaviken och setts frekvent och enstaka 1K fåglar har observerats. Några par har hållit till i ett gyttjeområde strax nordost om LFK-tornet. Rödbena har även setts i södra Härnaviken men de har varit svårobserverade i delen av våtmarken och maden med högre vegetation. De ses då liksom mest när de spanar från stolpar eller under flygturer. Vid inventeringstillfällena i maj och juni sågs bara någon enstaka rödbena, men vid ett mellanliggande tillfälle sågs fyra par rödbena spana från stolpar på ängsmarken och flyga över strandängen. Liksom rödspoven har de sina bon i gräsmark och ungarna ses ofta inte vid vadarstränderna förrän de är fullstora.

För enkelbeckasin har årets häckningssäsong varit betydligt sämre än normalt. Enkelbeckasinen har tydligt missgynnats av de torrare förhållandena. Några par kan ha häckat i tuvmarken i den strandnära, tuvartade delen av Härnavikens våtmark, och kan vara underskattad eftersom den strandnära delen av våtmarken i södra och mellersta Härnaviken inte kan observeras från utsiktspunkterna utanför reservatsgränsen. Enkelbeckasinen har nästa helt saknats på de torrare strandängarna vid Nybro. Sannolikt häckar ett antal par ute på Röudden utan att upptäckas med den använda metodiken. Detta stärks av besök i området i juli då enkelbeckasin stöttes på flertalet platser i de våtare partierna mellan Nybroplattformen och Röudden. Enkelbeckasinen är en karaktärsart för Svartåmyrningens naturreservat och den glesa förekomsten av beckasinspel under våren har varit högst ovanlig. Enkelbeckasinen trivs i tuvig våtmark och den del av reservatet där man under en följd av år haft både bete och slätter har blivit alltmer lik konventionell betesmark och troligen mindre attraktiv som häckningslokal för beckasinerna.

Som framgår av tabellerna i resultatdelen noterades inga häckande skrattmåsar. Ungfåglar sågs i juli men de kan ha kommit från närliggande områden. Häckningsframgången hos fisktärna är okänd även om det sannolikt häckat ett antal par i reservatet framför allt vid norra Härnaviken och ute på Röudden. Svarttärna har setts framför allt ut mot Röudden och eventuellt kan en häckning skett då upp till två 1k sågs i Härnaviken i mitten och slutet av juli. Inga fynd gjordes av vattenrall eller småfläckig sumphöna sannolikt som en konsekvens av det låga vattenståndet.

Vad gäller de två tättingar som inventeras, ängspioplärka och gulärta så har vi tidigare nämnt att inventeringsmetodiken och långa avstånd försvårar bedömningen av totalantalet i reservatet. Bägge arterna är dock vanligt förekommande i stora delar av reservatet och de presenterade siffrorna är sannolikt i underkant. Häckningarna av framför allt gulärta verkar kommit i gång sent eller skett över lång tid i år och vid besök i juli noterades flertalet varnande gulärlor med mat i

näbben och att vad som uppfattades som ruvande honor stöttes. Samtidigt fanns rikligt med 1k-fåglar. På Nybrosidan noterades ett 10-tal 1k och 20-tal adulta i början av juli och några dagar senare en blandflock med 40-talet 1k och adulta fåglar som ivrigt varnade när inventeraren rörde sig i området. Vi vill också nämna att sånglärkor är vanligt förekommande på flertalet platser i hela reservatet

Predation

Som nämndes ovan noterades att rödspovar, tofsvipor och rödbenor ofta markerade mot överflygande brun kärrhök och gråkråka. Rödräv har även i år föryngrat sig vid gryten på Röudden och ses regelbundet på Nybrosidan. Mellan 100 och 200 översomrande tranor fans på Nybrosidan i maj-juni. Ännu har ingen häckning konstaterats men parning sågs under våren. Vid flera tillfällen observerades tranflockar som rörde sig över stora områden ivrigt födosökande. En intressant notering är att tranorna verkar undvika närhet till bebyggelse och vägar.

Det faktum att rödrävar eller tranor inte rört sig frekvent i södra Härnaviken har troligen haft positiv effekt vilket stärks av att inga pulli eller ungfåglar av vadare noterades på Nybrosidan vid besök i juli. Vi bedömer alltså att predation fortfarande är en starkt bidragande orsak till den dåliga häckningsframgången för våtmarksfåglar på Nybrosidan.

Restaureringsinsatsernas effekt

Under vintern och tidiga våren hade restaureringsåtgärder vidtagits i reservatet för att återställa strandängarnas naturliga hydrologi. Man lade igen diken till naturliga svackor som därmed kan hålla vatten längre på säsongen. Det restaurerades nio våtmarksytor, sex i Härnaviken och tre ute på Röudden om sammanlagt tio hektar (Sundin pers. kom.). Det kom att innebära att vegetationen av gräs och örter som smörblommor blev tät, på stora delar av strandängarna i södra Härnaviken. Det är svårare att uttala sig om effekten på Röudden då avståndet från observationspunkterna är långt.

Foto: Bengt Boström. Försommarvegetationen i strandängen vid södra Härnaviken.

Resultatet blev vad man karaktärisera som en högrötsäng, som är gynnsam som häckningsplats för vadare, där bon kan ligga dolda och där vegetationen erbjuder en rik miljö för ungar att

födosöka i. Senare på säsongen fanns även några våtor kvar i södra Härnaviken men icke restaurerade platser på Nybrosidan var torra. Det tycks således som de gjorda restaureringsinsatserna har haft god effekt i Härnaviken.

Foto: Olof Hjelm. Väta vid södra Härnaviken och torra områden vid Nybro juli 2025.

2024 kunde vi konstatera att häckningsframgångarna för de häckande vadarna varit bättre än på flera år i reservatet. Viktiga faktorer för detta var att översvämningen i början av säsongen gjorde att maderna fick en traditionell våtmarkskaraktär och i kombination med ett lägre predationstryck genom att rävgryten översvämmades och rävarna temporärt försvann från reservatet gav det en god effekt. För 2025 kan vi konstatera ett väl så bra eller till och med något bättre häckningsutfall i Härnaviken och vi tror att de vidtagna restaureringsåtgärderna varit viktiga för detta. Vi hoppas att restaureringen och återställandet av en naturlig vattenregim även kan genomföras fullt ut även på Nybro/Sättunasidan för att förbättra förutsättningarna för vadarhäckningar även på den delen av reservatet. Om man också kan vidta åtgärder för att minska predationstrycket kan det ge bra förutsättningar för ett rikt fågelliv på strandängarna i reservatet i framtiden.

Bilaga 1. Ungefärliga häckplatser för rödspov 2025

